

Правове свавілля в ОРДЛО

Звіт за результатами документування фактів порушень прав людини в окремих районах Донецької та Луганської областей

Правове свавілля в ОРДЛО

*Звіт за результатами документування
фактів порушень прав людини в окремих
районах Донецької та Луганської областей*

Київ, 2017

Відносно питань, які виникають щодо цього звіту, або для висловлення зауважень та відгуків, будь ласка, звертайтеся за адресою alterpravo@gmail.com

Правове свавілля в ОРДЛО. Звіт за результатами документування фактів порушень прав людини в окремих районах Донецької та Луганської областей/Київ, 2017 р. – 56 с.

Автори звіту: Денис Денисенко, Валерій Новиков
Редагування: Вікторія Новикова

Цей звіт підготовлений
Луганським обласним правозахисним центром «Альтернатива»
в рамках діяльності Коаліції громадських правозахисних організацій та ініціатив
«Справедливість заради миру на Донбасі» за підтримки
Державного департаменту США

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
МЕТОДОЛОГІЯ.....	8
ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ	9
НЕЗАКОННІ ЗАТРИМАННЯ, ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ	11
Причини незаконного затримання.....	11
Умови тримання в місцях несвободи.....	17
Жорстоке поведження.....	18
Погрози, психологічний тиск	20
Примусова праця.....	21
Зв'язок з рідними	22
Обставини звільнення.....	23
Російські ЗМІ.....	25
Присутність громадян РФ.....	26
ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДАХ ОРДЛО	29
ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ У ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ	36
ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД.....	39
СВОБОДА ПЕРЕСУВАННЯ.....	42
СВОБОДА РЕЛІГІЇ АБО ПЕРЕКОНАНЬ	44
ПРАВО НА ЖИТЛО ТА ІНШІ ОБ'ЄКТИ ВЛАСНОСТІ	45
ВИСНОВКИ	53

ВСТУП

Цей звіт є підсумком дослідження, проведеного документаторами Коаліції правозахисних організацій та ініціатив «Справедливість заради миру на Донбасі», які були залучені до правозахисної діяльності в рамках роботи Коаліції щодо забезпечення дотримання прав людини в зоні збройного конфлікту на Сході України.

39 волонтерів з Луганської та Донецької областей, в тому числі, з тимчасово непідконтрольних українському уряду окремих районів, попередньо відібраних під час заходів Коаліції, в листопаді 2016 та травні 2017 року пройшли навчання з документування порушень прав людини в Освітньому домі прав людини в Чернігові за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження».

Після проходження курсу навчання документатори мали можливість на практиці застосувати отримані знання та навички з документування порушень прав людини під час збройного конфлікту. Отримані ними в результаті документування свідчення стали основою для написання цього звіту.

МЕТОДОЛОГІЯ

Основною метою дослідження є документування фактів, які б свідчили про основні тенденції та закономірності щодо порушень прав людини на Сході України після закінчення масштабних бойових дій, що відбувалися в 2014-2015 роках. Факти грубих порушень прав людини, які мали місце в 2014-2015 роках та раніше не були задокументовані, з огляду на їх значущість, також були об'єктом цього дослідження.

Під час проведення документування була використана розроблена Коаліцією методологія з урахуванням особливостей об'єктів дослідження.

В період з грудня 2016 по липень 2017 року документаторами Коаліції проведено 51 інтерв'ю з потерпілими, свідками та особами, що мешкають як на контрольованих, так і на тимчасово неконтрольованих територіях Луганської та Донецької областей, та мають релевантну для дослідження інформацію.

Співбесіди проводилися на території Луганської та Донецької областей, в тому числі в неконтрольованих урядом України окремих районах.

З метою гарантування особистої безпеки частині респондентів присвоєні вигадані імена.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Одним із основних принципів міжнародного гуманітарного права є принцип захисту цивільного населення та цивільних об'єктів (ст. 13-14 IV частини Додаткового протоколу II до Четвертої Женевської Конвенції «Про захист цивільного населення під час війни» від 12 серпня 1949 року)¹. Сторони конфлікту зобов'язані вживати всіх можливих заходів для захисту населення, яке перебуває під їх контролем, від наслідків військових дій.

За інформацією Управління Верховного Комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) з початку конфлікту в Україні станом на 15 травня 2017 року загинуло щонайменше 2479 цивільних осіб (не рахуючи 298 цивільних осіб, які загинули внаслідок падіння літака «МН-17» 17 липня 2014 року), а кількість цивільних осіб, поранених у зв'язку з конфліктом, коливається в межах 7-9 тисяч².

Незважаючи на відносне зменшення інтенсивності бойових дій в 2016-2017 роках перед цивільним населенням, яке проживає поблизу лінії зіткнення, продовжують стояти щоденні ризики, пов'язані з присутністю збройних сил та озброєних груп у житлових кварталах, поблизу об'єктів цивільної інфраструктури. Міни та вибухові пристрої, що в великій кількості знаходяться по всій території конфліктної зони, особливо уздовж лінії зіткнення, представляють серйозну загрозу для цивільних осіб, включаючи дітей.

19 липня 2016 року подружжя внутрішньо переміщених осіб Л. поверталось з окупованого Алчевська до Лисичанська. У зв'язку з тим, що єдиний КПВВ в Луганській області - в селищі Станиця Луганська - було закрито через пожежу, вони вирішили добиратися до Лисичанська через неконтрольований пункт пропуску Мар'ївка – Родіна неподалік від міста Золотого.

Близько 9.30, переходячи через залізничну колію, вони підірвалися на «розтяжці» РГД 5. В результаті вибуху подружжя отримало множинні осколкові поранення. Чоловік переніс 4 операції. Досі в його голові залишається уламок, в його жінки один уламок знаходиться в стегні, два – в ліктьовому суглобі.

Цим маршрутом люди користуються дуже часто. За добу до цього на тому ж самому місці підірвалася жінка. Ми разом з нею потім лікувалися в лікарні. Якщо би на блокпосту «ЛНР» нас би про це попередили, то ми би не пішли таким шляхом», - говорить громадянин Л.³

¹ http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_200

² http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_RU.pdf

³ Інтерв'ю Н-24

За інформацією УВКПЛ у період між 16 лютого і 15 травня 2017 року від мін, саморобних вибухових пристроїв, «розтяжок» постраждали 86 цивільних осіб, з них 22 людини загинуло, 64 отримали поранення⁴.

	Вбиті		Поранені		Всього
	Дорослі	Діти	Дорослі	Діти	
Міни, вибухонебезпечні пережитки війни, «розтяжки», саморобні вибухові пристрої і вибухи складів боєприпасів	19	3	60	4	86

⁴ http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_RU.pdf

НЕЗАКОННІ ЗАТРИМАННЯ, ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ

За три з половиною роки тривання збройного конфлікту на Сході України місцям несвободи на Донбасі, незаконним затриманням цивільних осіб, фактам позбавлення волі громадян було присвячено багато звітів, доповідей, моніторингових досліджень, опитано багато жертв та свідків. Незважаючи на це, залишається величезна кількість незадокументованих випадків, про що свідчить, зокрема, проведена робота документаторів, в ході якої ними були зафіксовані нові факти порушень прав людини щодо позбавлення волі, які мали місце як на початку АТО, так і в 2016-2017 роках.

ПРИЧИНИ НЕЗАКОННОГО ЗАТРИМАННЯ

Причини незаконного затримання цивільних осіб були досить різноманітними, але в переважній більшості випадків вони були необґрунтованими, надуманими, не мали під собою достатніх підстав. Отже, основні причини затримання:

- участь у виборах Президента України:

«Моє затримання відбулося без пояснення причин. Вже на допиті пояснили, що затримали за участь у виборах президента України 2014 року»⁵.

«Одного чоловіка ми забирали з комендатури (бувний райвиконком). Він був секретарем виборчої комісії на виборах Президента України 2014 року. В кінці травня його заарештували і били, доки він не віддав печатку виборчої комісії...»⁶

⁵ Інтерв'ю Н-13

⁶ Інтерв'ю Н-12

- проукраїнська позиція затриманих:

«Пам'ятаю двох студентів, яких здали свої ж однокурсники за їх проукраїнську позицію, за участь у Євромайдані, флешмобах за Україну»⁷.

- проведення перевірки на причетність до терористичної діяльності проти жителів т.зв. «Донецької народної республіки» (далі – «ДНР»):

«14.11.2016 року мене було затримано працівниками УБОЗ МВС «ДНР» у м. Донецьку для проведення перевірки на причетність до терористичної діяльності проти жителів «ДНР»⁸.

- порушення комендантської години:

«... був затриманий патрулем поліції «ДНР» у місті Донецьк в квітні 2017 року, біля свого під'їзду приблизно о 23.15. Причина затримання - порушення комендантської години з мого боку»⁹.

- «надумані» причини для подальшого з'ясування:

«...наприклад, був обстріл. Людина в цей момент виїжджає на власному мікроавтобусі з того двору, звідки вівся обстріл. Його хвтають на підставі того, що він возив переносний міномет. Забрали на підвал, відібрали машину. Людину з полону витягнули, а машина, звичайно, залишилась у членів незаконних бандформувань»¹⁰.

- привласнення коштів затриманих:

«... 2 человека, в камуфляже с оружием вели хозяина универсама «Юбилейный» (г. Алчевск). Он был избит – все лицо было в крови. Нам, гражданским, не разрешали даже близко подходить. Потом он рассказывал, что пришли к нему кассу снимать, требовали одну сумму, а

⁷ Інтерв'ю Н-12

⁸ Інтерв'ю Н-09

⁹ Інтерв'ю Н-07

¹⁰ Інтерв'ю Н-12

|| он дал, что было...»¹¹.

- скарги сусідів на гучну музику, розпивання спиртних напоїв тощо:

|| «Заарештувати могли з приводу того, що телефонувала сусідка,
|| скаржилась на гучну музику, порушення комендантської години. У
|| сусідньому з моїм будинку жив “ополченець”, він просто побив чоловіка,
|| який сидів у дворі і пив пиво. Як потім пояснював “ополченець”: “Не люблю
|| п'яних”. Цього чоловіка він заарештував і тиждень його не було...»¹².

- підозра в шпіонажі на користь України, пособництві українській армії, зв'язках з Правим сектором:

Серед задокументованих фактів ця причина, через яку незаконні збройні формування (далі – НЗФ) затримували чоловіків, є найпоширенішою. Нерідко юридична грамотність затриманих та вміння аргументувати свою точку зору викликали у бойовиків підозру – «*что-то ты сильно умный! наверное, шпион и работаешь на Правый сектор*»¹³, що давало підстави для затримання з метою перевірки «підозрілої особи». До полону потрапляли навіть літні люди та підлітки. Під час одного інтерв'ю респондент розповів, що з ним в полоні в м. Слов'янську Донецької області сидів чоловік, років 70-75, якого затримали через те, що він купував нібито багато пакетів різних круп, більше, ніж потрібно на одну людину, і його звинуватили в тому, що він годував українських солдатів¹⁴. В тому ж інтерв'ю було повідомлено про перебування в полоні неповнолітнього хлопця разом з батьком, які були ув'язнені за те, що переносили для власних потреб велику кількість ємностей з водою, нібито для українських солдатів. Наявність в автомобілі GPS-навігатора та карти автомобільних доріг вже були приводами для обвинувачення осіб в тому, що вони здають позиції «захисників ДНР» українській армії.

З проведеного інтерв'ю з близькою подругою затриманого громадянина М. стало відомо, що 11 жовтня 2014 року троє хлопців 22-23 років на автомобілі вирушили в м. Харцизьк (територія т.зв. «ДНР»). Зупинившись на блокпосту в м. Зоринську, вони запитали у людей, що його контролювали, чи можна повернути ліворуч, щоб виїхати на дорогу, що веде до Харцизьку. Отримавши позитивну відповідь, вони звернули, і трохи проїхавши, натрапили на гілки, що перетинали дорогу. З кущів пролунала автоматна черга й вибігло п'ятеро осіб, одягнених в маскувальну форму. Вони почали стріляти з автоматів у повітря і кричати, щоб всі лягали на землю обличчям вниз і руками за спиною. Потім вони почали їх бити ногами й прикладами автоматів, нічого не пояснюючи. Хлопця, який був за кермом, двоє озброєних людей завели за кущі, почали стріляти, імітуючи його розстріл. Троє тримали під прицілом двох інших хлопців. Потім один з військових вийшов з-за кущів і сказав, що ми розстріляли вашого товариша, якщо зараз вони не зізнаються,

¹¹ Інтерв'ю Н-10

¹² Інтерв'ю Н-10

¹³ Інтерв'ю Н-11

¹⁴ Інтерв'ю Н-22

що вони диверсанти-наводчики ЗСУ (прим. авт. – Збройних Сил України), то їх теж розстріляють. Хлопці пояснювали, що вони просто мирні громадяни і їдуть в гості до друга, але озброєні люди їм не вірили, продовжували бити, вимагали зізнатися, навіть їм потрібен навігатор, карти, стверджували, що вони нібито здають їх позиції українській армії»¹⁵.

Задokumentований випадок, коли громадянина В. під час його пересування до Стаханова (т.зв. «ЛНР») на блокпосту в м. Первомайську було затримано «козаками». Не надавши будь-яких пояснень, його повезли в якесь приміщення. Відібрали всі особисті речі, документи, подарунки, які він віз. Під час допитів змушували його зізнатися, що він український розвідник, диверсант, застосовували фізичну силу. Відпустили його через 1,5 місяці.

|| «До Києва повернувся в кінці лютого 2015 року, весь в гематомах, з
|| вибитими зубами, страшенно худий», - згадує респондент.

У чоловіка є свої особисті припущення, чому його взяли в полон як розвідника. Навесні 2014 року він їхав поїздом «Луганськ – Київ». Вже тоді в місті було неспокійно, формувалися бригади «ополчення». В нього на вокзалі в Луганську взяли паспорт на перевірку якісь люди у військовій формі. Він попросив у них дозволу відійти, щоб поставити речі у вагон. В цей час поїзд рушив, і чоловік поїхав без паспорта. Документ залишився в руках т.зв. «ополченців». Паспорт потім було відновлено в Києві, але, можливо, його дані залишилися «на замітці» в ОРДЛО (прим.авт. – окремі райони Донецької та Луганської областей)¹⁶.

Через донос, 18.09.2016 року при перетині адміністративного кордону між т. зв. «ДНР» та Російською Федерацією (далі - РФ) на пропускному пункті «Матвеев Курган» (Росія) співробітниками Федеральної служби безпеки (далі - ФСБ) РФ було затримано мешканця м. Донецька громадянина М. Чоловік безпідставно утримувався в спецприймнику ФСБ в м. Таганрог (Росія) протягом двох тижнів, після чого його було передано до т.зв. Міністерства державної безпеки (далі - МДБ) «ДНР».

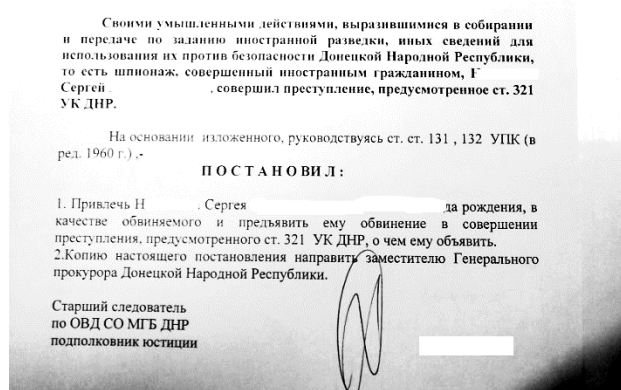
«Слідчими органами МДБ ДНР» було порушено відносно громадянина М. кримінальну справу за ст. 321 т.зв. Кримінального кодексу «ДНР» (шпіонаж). Згідно матеріалів справи зазначається, що громадянин М., мешкаючи в м. Донецьку, в період з 2014 по 2016 роки здійснював дії щодо збору та передачі відомостей (місцезнаходження вогневих позицій міністерства оборони ДНР) в інтересах іноземної держави (України), для їх використання проти безпеки «ДНР».

Справа сфальсифікована, повністю відсутні докази провини. «Визнання» чоловіком своєї вини отримано через його фізичне катування працівниками т.зв. МДБ «ДНР», загрози його життю та життю родини¹⁷.

¹⁵ Інтерв'ю Н-22

¹⁶ Інтерв'ю Н-01

¹⁷ Інтерв'ю Н-06

Нерідко до полону бойовиків потрапляли волонтери, які допомагали українській армії або мирним мешканцям непідконтрольних територій теплими речами, продуктами харчування.

2 липня 2014 року при перетині блокпосту Красний Міст в окупованому на той час м. Слов'янську був затриманий громадянин Т., який перевозив на територію міста продукти харчування для місцевих жителів. Його зупинили, обшукали машину, звинуватили в тому, що він допомагає ЗСУ, є українським розвідником та корегувальником вогню. Затриманий чоловік був віруючою людиною, належав до протестантської церкви.

«Під час мого допиту військовими їм стало зрозуміло, що ніякий я не шпигун. Але коли дізналися, що я віруючий та дію за своїми переконаннями, мене почали звинувачувати в тому, що я релігійний диверсант. Це, за їхніми словами, ще гірше, ніж шпигунська діяльність. Тому що шпигуна можна «перевиховати», а «релігійного фанатика» тільки могла виправить...», - згадує потерпілий¹⁸.

В січні 2015 року помилково потрапили на ворожий блокпост в районі Кіровська (т.зв. «ЛНР») львівські волонтери, які везли українській армії теплі речі та їжу.

«На виїзді із Золотога, ближче до Кіровська на дорогу вийшли з чоловіка в камуфляжі, с автоматами, без пізнавальних знаків. Попросили документи, побачили, що ми зі Львова, і все, почали автоматами бряцати. Ми їм говорили, що ми цивільні. Потім мені стало зрозуміло, що вони думали, що ми диверсанти. З Кіровська нас повезли до Алчевська, аргументуючи, що там є центральний комп'ютер, буде легше пробити нас по базі. Якщо все нормально – нас відпустять додому. Під час допитів я розмовляв російською, мені задавали питання, звідки я її знаю. Бовдури!

¹⁸ Інтерв'ю Н-22

Вони вважали, що я якийсь підготовлений розвідник - ну як бандерівець зі Львова може так гарно розмовляти російською мовою. Я їм кажу – мені 43 роки, я - дитина Радянського Союзу, я її вчив в школі, служив на флоті...»¹⁹.

Причиною затримання громадянки Б. та її чоловіка стала підозра представників НЗФ т.зв. «ДНР», що їх син служить в ЗСУ, мовляв, «його бачили на блокпосту в Майорську у формі». Це сталося 12 червня 2014 року в с. Жованка Донецької області. На той час це селище було фактично «сірою зоною» - з одного боку знаходився блокпост т.зв. «ДНР», з іншого - підрозділи української армії. Молодий хлопець дійсно перебував у лавах ЗСУ. З самого початку його служби члени родини домовилися, що на питання невідомих осіб будуть відповідати однаково, а саме, що він працює у двоюрідного брата в Одеській області²⁰.

Під час допиту через постійні погрози та образи жінка була дуже налякана і не могла розмовляти, в неї піднявся рівень цукру у крові, що також ускладнило її самопочуття.

«У мене є звичка вести щоденник, і кожен день я записую. Сторінки щоденника розподіляю за розділами. В одному я кожен день записую погоду, яка була в той день. В другому - події цього дня, що сталося, які мої відчуття. В останньому - плани роботи. Через те, що мій син служив у ЗСУ, я розуміла, що таке записувати не можна, тому я писала події і відчуття, використовуючи легенду його перебування на роботі в Одеській області. Побачивши мій щоденник, люди, що мене затримали, одразу прийняли рішення, що я корегувальник вогню. Підозру викликали записи погоди та події того чи іншого дня. По роду своєї діяльності я їздила на закупівлю товарів на територію, яку контролює українська влада, і відвозила товар до власних крамниць, що знаходилися на території, що контролюється «ДНР». Мені приходилося часто перетинати блокпости України та «ДНР». Це викликало підозри. У спокійному стані я би змогла пояснити, що погоду на кожен день можна побачити на будь-якому сайті, і це не є таємницею. Але в той час я зовсім оніміла і не змогла нічого пояснити...», - згадує жінка.

Згодом бойовики знайшли номер телефона сина затриманої та зателефонували йому. Під час телефонної розмови хлопець підтвердив інформацію про свою роботу в двоюрідного брата. Ця інформація внесла сум'яття в осіб, що вели допит. Незважаючи на те, що їхня інформація про причетність підозрюваного хлопця до служби в ЗСУ не підтвердилася, в полоні подружжя Б. перебувало ще 3 доби. Перед звільненням в них взяли відбитки пальців, сфотографували в анфас та профіль, завели на них особові справи.

¹⁹ Інтерв'ю Н-14

²⁰ Інтерв'ю Н-15

УМОВИ ТРИМАННЯ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Згідно з матеріалами задокументованих випадків можна відзначити, що затримані цивільні особи перебували в місцях несвободи від декількох годин до 2 місяців. Один чоловік досі знаходиться в місці позбавлення волі, оскільки щодо його справи триває слідство т.зв. МДБ «ДНР».

Проаналізувавши задокументовані факти, можна зробити висновок, що половина ув'язнених (тих, хто знаходився в полоні одну добу та більше) перебувала в місцях несвободи, що передбачені для тримання позбавлених волі осіб, і відповідним чином обладнані. Це ізолятори тимчасового тримання, слідчі ізолятори, приміщення правоохоронних органів. Згадувалися районні відділи поліції м. Донецька, міські відділи поліції м. Єнакієва, Алчевська, Первомайська. Інша половина утримувалася в місцях, не пристосованих для тривалого перебування затриманих осіб, таких, як підвали в м. Первомайську, зруйнована школа в м. Зоринську, приміщення в адміністративній будівлі м. Мар'їнка тощо.

Нижче наведені окремі цитати з інтерв'ю, що характеризують умови тримання полонених осіб:

«В помещении находилось какое-то количество женщин и мужчин, занавеска разделяла комнату на женскую и мужскую половину. Условий не было никаких. Вместо туалета были ведра и бутылки. Кормили один раз в день какими-то помоями. День на улице или ночь – понять было невозможно. Когда я там находился, то уже попрощался с жизнью»²¹.

«Приміщення, в якому мене тримали, мало відносно чистоту. Доступ денного світла був через невелике вікно з решіткою. Горіла лампочка, але самостійно вмикати / вимикати її можливості не було. У камері була проточна вода з крану. Прогулянок на свіжому повітрі не було. Першу добу нас не годували. На другу надали дві порції на двох і попередили що це на дві доби. Але наступного дня продукти, залишені на другий день, зіпсувалися, і нам надали капустяний салат, рис та два шматочки хліба. Санвузол в камері був. Спали на дерев'яних нарах, нам надали простирадла та рушники»²².

²¹ Інтерв'ю Н-01

²² Інтерв'ю Н-15

«Засунули нас в підвал в цьому приміщенні. Там сидів часовий. Було чотири камери. Одну відкрили – двері залізні, дірка в них вирізана, там сидів бородатий чоловік на палеті. Я зайшов, двері зачинили, мого товариша посадили до сусідньої камери. Вікна не було, тільки вентиляційний отвір з решіткою. Розмір камери десь 2,50 x 1,50 м². В туалет ходили в пакетики, воду нам давали...»²³.

«Это была обыкновенная камера. Окна высоко вверху, проветривать нет возможности. Стояли две кровати, но иногда нас находилось в камере человек 10–12. Доступ дневного света – минимальный, никакой возможности читать. Горела обыкновенная лампочка, которая выключалась на ночь. Стояли пластиковые бутылки с водой. Было очень душно. Кормили утром и вечером. По виду блюд было видно, что убиралось мясо (или рыба), но для тюремной пищи еда была довольно приличная. Возможности получать посылки от близких или волонтеров, не было. В камере был туалет»²⁴.

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ

Незалежно від статі затримані особи піддавалися побиттю, жорсткому поведженню з ними з боку представників НЗФ. Результатом цього ставали різноманітні тілесні ушкодження, але в 100% випадках постраждалі не мали змогу отримувати медичну допомогу.

«Зайшов до нас командир ДРГ, позивний «Сибирь», почав обзивати всіх, що на розум прийде. Підійшов до цього «росіянина», витягнув з його кобури пістолет, перезарядив його, крикнув до мене – встать! Я підвівся, він вистрілив мені в живіт. Мій товариш голову руками прикрив. Він – «ты шо п...р, боли не чувствуешь?» А в мене така думка, що в мене больовий шок. Він товаришу між шиєю та плечима 2 вистріли зробив, він впав, через куртку кров видна, а я не розумію, чому мені не боляче. Його це розізлило, він взяв крісло в мене кинув, я відлетів, а крісло не зламалося. Щоб те крісло

²³ Інтерв'ю Н-14

²⁴ Інтерв'ю Н-22

|| зламалося, цей безбашенний почав добивати мого товариша. Він почав кричати – живий, слава Богу. Потім зрозуміли, що то були не бойові кулі, а якісь гумові. Побили нас, і кинули в кімнату. Медичної допомоги ніколи не було. Я після армійської служби на Північному флоті сильно мерзну, одягаю підштанники навіть при +5. І тоді я теж був тепло вдягнений, як капуста. Мені куля пробила все і вдарилася об ремінь, тому не відчував болю...»²⁵, - згадує постражданий громадянин Г.

Під час інтерв'ю з громадянкою Ю., яка працювала ріелтором в м. Алчевську (т.зв. «ЛНР»), жінка розповіла про випадок, який трапився в жовтні 2015 року. В неї була домовленість на перегляд однокімнатної квартири для здачі в оренду двом чоловікам на 2 доби. В призначений час біля під'їзду її вже чекали чоловіки, вдягнені у військову форму з георгіївськими стрічками. Після огляду квартири вони погодилися її орендувати і внести оплату.

|| «Поки я діставала з сумки договір та ручку, один з чоловіків підійшов до мене і попросив провести його до туалету. Я підійшла до вимикача і відчула, що мене схопили за волосся. Мене почали бити головою об двері і душити. Я впала на підлогу, і ці двоє почали мене бити ногами. Я втратила свідомість. Через якийсь час я прийшла до тями. Мої руки і ноги були зв'язані скотчем. Пізніше мені було діагностовано струс мозку...»²⁶, - розповідає громадянка Ю.

Стало відомо про випадок побиття ще однієї жінки. Громадянка П. в 2014 року приймала участь в підготовці виборів Президента України в м. Мар'їнка. Через це була затримана представниками НЗФ т.зв. «ДНР», вдягненими у військову форму з позначками «Новоросія». Під час допитів жінку били прикладом автомата по спині та кулаком по обличчю. Після побиття на обличчі залишилися синці, довго боліла спина²⁷.

|| «Во время задержания ребят боевики сильно били их ногами и прикладами автоматов, ничего не объясняя. Медицинской помощи никто не предлагал, хотя у одного из парней было очень плохое состояние (впоследствии в больнице выяснилось, что сломано два ребра), а остальные двое были все в гематомах, с разбитыми лицами»²⁸, - зазначає респондент Н.

²⁵ Інтерв'ю Н-14

²⁶ Інтерв'ю Н-05

²⁷ Інтерв'ю Н-13

²⁸ Інтерв'ю Н-03

ПОГРОЗИ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТИСК

Практично кожний респондент під час інтерв'ю відзначав, що протягом свого перебування в полоні, відчував на собі погрози, моральний тиск, приниження, залякування, що безумовно сказалося на їх подальшому психологічному стані.

«На вопрос начальника ГОРОНО, что ей нужно сделать, может быть, ей следует написать заявление на увольнение, он рассмеялся и сказал, что сейчас решается вопрос расстрелять ее здесь или отвезти на расстрел в Луганск, и ее заявление неактуально. Ей нужно бояться за свою жизнь. И если сейчас ее отвезут в Луганск, то там ее сразу без суда и следствия расстреляют. И она должна быть им безмерно благодарна, что они этого не делают. Допрос продолжался 4 часа. Все время было моральное давление без особых обвинений, просто цель была «морально убить человека»²⁹.

Громадянка Н. була затримана в орендованій нею квартирі в м. Алчевську через те, що орендодавець належав до силових структур України. Вона розповіла, що коли бойовики вилучили в неї телефон та почали вивчати телефонну книгу та переглядати фотографії, вони знайшли її фото, зроблені в Києві на Майдані Незалежності. Почали звинувачувати її в шпигунстві на користь ЗСУ, погрожували «розстрілом на териконі» за зв'язок з Україною. Мотивували це тим, що «хранить фото на Майдане Независимости, находясь в Новороссии, равноценно тому, что имеет фото около Рейхстага во время Великой Отечественной войны»³⁰.

«Ще колись приїхали троє в формі, дуже п'яні. Питають – «Вы волонтеры? Ну всё, поехали на фронт, щаз убивать будем». Посадили нас в «дев'ятку», кудись повезли, я питаю, куди, мені відповідають – на смерть!»³¹ - згадує колишній ув'язнений.

²⁹ Інтерв'ю Н-02

³⁰ Інтерв'ю Н-04

³¹ Інтерв'ю Н-14

«Допросов было три, каждый день. Просто морально уничтожали, пытались «задавить», запугать, ничего, толком не спрашивали, потому что сразу поняли, что ничего не знаю»³² - розповідає волонтер, респондент Т.

Затриманій за участь у виборах Президента України громадянці П. під час допиту декілька разів дуже агресивно забороняли розмовляти українською мовою, за це погрожували переміщенням до Донецьку та ув'язненням в приміщенні обласної державної адміністрації в підвалі у більш жорстких умовах»³³.

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ

Під час роботи документаторів було отримано два факти щодо практики застосування примусових робіт до затриманих в місцях несвободи.

З матеріалів інтерв'ю з громадянкою Л. стало відомо, що в серпні 2015 року з порушників комендантської години (близько 14 осіб) була зібрана будівельна бригада, яку відвезли на мікроавтобусі на об'єкт – зруйновану школу в Зоринську (т.зв. «ЛНР»), яку потрібно було відремонтувати.

«Я жила в Луганську, працювала від будівельної фірми «Луганськбуд». В нас в бригаді було 4 людини, і нам у допомогу привели цих порушників з Луганської комендатури, якийсь військовий привів. Нам сказали, що ми всі будемо працювати на об'єкті в Зоринську. Будемо робити ремонт в школі, лікарні. Для порушників це було покарання, але їм також обіцяли за це заплатити за будівельними розцінками...».

Люди жили в умовах, не пристосованих до життя – спали на підлозі в школі, харчувалися за свій рахунок. Працювали цілий місяць, але так і не отримали обіцяної зарплатні³⁴.

³² Інтерв'ю Н-22

³³ Інтерв'ю Н-13

³⁴ Інтерв'ю Н-20

Фото зруйнованої школи в м. Зоринську

Щодо другого випадку – у вересні 2016 року на блокпосту біля м. Комсомольського (т.зв. «ДНР») НЗФ було затримано громадянина К. та його товариша за безпідставною підозрою щодо їх перебування у стані алкогольного сп'яніння.

Після їх добового перебування у приміщенні військової комендатури м. Комсомольська вони були перевезені до блокпосту в селі Роздольне, де здійснювали примусове риття у лісосмузі окопів та бліндажів протягом 8 днів. Проживали в наметі військового зразку, не передбаченому для тримання осіб³⁵.

ЗВ'ЯЗОК З РІДНИМИ

В усіх задокументованих випадках незаконного затримання та ув'язнення полоненим особам не була надана можливість повідомити про те, що трапилося, своїм рідним та знайомим. Як правило, мобільні телефони одразу вилучалися.

За свідченнями одного з респондентів – свідка певних подій, від затриманого громадянина В. півтора місяці не було жодної звістки. Його мати вже подумки його поховала³⁶.

Інша історія зі слів подруги потерпілого:

|| «Около 20-00 я позвонила М., чтобы узнать, где он, мне ответил какой-то
|| незнакомый мужчина и сказал, что он задержан и сейчас находится в горотделе
|| по подозрению в шпионаже. Я позвонила его маме, и мы вместе туда поехали.
|| Приехав, мы подошли к дежурному и начали узнавать, где находятся ребята, на
|| что он нам ответил, что их увезли на расстрел в Луганск. Когда мама начала
|| терять сознание, он сказал, что пошутит, и что их сейчас отпустят»³⁷.

³⁵ Інтерв'ю Н-08

³⁶ Інтерв'ю Н-01

³⁷ Інтерв'ю Н-03

В одному зафіксованому випадку затриманому чоловіку (громадянину М.) вдалося додзвонитися до своїх рідних і протягом 10 секунд повідомити їм, що він знаходиться «на підвалі» в Первомайську (т.зв «ДНР»). На щастя, був свідок затримання чоловіка, який був готовий підтвердити цей факт. Наступного дня, коли брат почав зв'язуватися з Первомайською комендатурою, йому сказали, що така особа в списках затриманих не значиться. Спочатку навіть на дзвінок з Луганської комендатури була негативна відповідь. Тільки згадування про існування свідка допомогло громадянину М. вийти на свободу³⁸.

ОБСТАВИНИ ЗВІЛЬНЕННЯ

Якщо говорити на тему звільнення затриманих осіб, то обставини / причини їх виходу на свободу були самими різноманітними:

- після перевірки «підозрілих» осіб представниками НЗФ

«Далее мне вернули телефон, предварительно заставив удалить все фото из Киева, также вернули документы и деньги, сказали, что претензий не имеют, и я могу быть свободна. Я в состоянии шока от происходящего приехала в квартиру, собрала свои личные вещи и выехала из квартиры...»³⁹.

«Після того, як вранці наступного дня в мене відібрали пояснення з приводу мого затримання, зняли з мене відбитки пальців, мене відпустили з відділку поліції додому»⁴⁰.

- за допомогою третіх осіб

«Я була звільнена в результаті тиску громадськості: співробітники мого сина, шахтарі, прийшли до місця ув'язнення з вимогою звільнити мене... Мені просто повернули паспорт та телефон, спитали, чи є в мене претензії до «ДНР» і вивели за паркан. Там на мене чекав чоловік»⁴¹.

³⁸ Інтерв'ю Н-11

³⁹ Інтерв'ю Н-04

⁴⁰ Інтерв'ю Н-07

⁴¹ Інтерв'ю Н-13

«Из-за того, что все туда начали звонить, его в среду вызвали, сказали – ты нам надоел, из-за тебя нам все звонят! Вали отсюда, но если еще раз попадешься – тебе конец! Забирай телефон, пересчитай деньги, чтоб не сказал потом, что мы что-то у тебя забрали»⁴².

- без пояснення причин

«Его просто отпустили, ничего не объясняя. В. не поверил, что он свободен, что этот ад закончился. Никакие личные вещи ему не вернули, ни деньги, ни документы, ни ценные вещи»⁴³.

«Звільнили нас так же, як і затримали, без пояснення причин. Скоріш за все, нас відпустили через те, що не змогли довести причетність мого сина до служби у ЗСУ»⁴⁴.

- після проведення «роз'яснювальної роботи»

«После того, как сотрудники комендатуры увидели, что цель достигнута, женщина полностью морально подавлена, они решили отвезти ее домой»⁴⁵.

- після виконання примусових робіт

«Після 8 діб риття окопів та бліндажів біля блокпосту в с. Роздольне Донецької області представники збройного формування «ДНР» привезли нас до приміщення військової комендатури м. Комсомольська. Через декілька годин нам передали наші особисті речі та я разом з товарищем з автостанції м. Комсомольська виїхав до м. Донецька»⁴⁶.

- через втечу бойовиків зі Слов'янська

⁴² Інтерв'ю Н-11

⁴³ Інтерв'ю Н-01

⁴⁴ Інтерв'ю Н-15

⁴⁵ Інтерв'ю Н-02

⁴⁶ Інтерв'ю Н-08

«Ночью 5 июля здание опустело (все сбежали). Нашу камеру открыл какой-то дедушка с фонариком. Сказал, что никого нет, что мы можем уходить, и куда-то делся. Мы вначале боялись, а потом вышли. Убедившись, что действительно никого нет, зашли в кабинет. Там в сейфе находились наши документы; мы его вскрыли, разобрали свои вещи и ушли»⁴⁷.

РОСІЙСЬКІ ЗМІ

На окрему увагу заслуговує роль російських ЗМІ у висвітленні подій на Донбасі. Неодноразово у свідченнях колишніх ув'язнених робився наголос на тому, що їх змушували на камеру російських ЗМІ говорити певні речі про «каральні» дії української армії, розповідати про «комфортні» умови перебування в місцях несвободи, звертатися до Президента України з проханням припинити «братовбивчу» війну тощо.

Схожа ситуація була у випадку з львівськими волонтерами, громадянами Г. та П., про затримання яких розповідалося вище⁴⁸. За їх участі були відзняті 2 ролики російських телеканалів «Лайфньюз» та «Росія 24»⁴⁹, де вони були вимушені (як вони сказали під час інтерв'ю) розповідати про відмінні умови проживання, доброзичливе ставлення до них «ополченців», відсутність на Донбасі російської армії. У відео бойовиками було висловлено намір відпустити волонтерів через декілька днів. Заради потрібної картинки їм провели екскурсію містом Стаханов із спілкуванням з місцевими жителями, їх навіть привезли до піцерії «Челентано», пригостили піцею та кавою. За дужками було залишено жорстоке поводження з полоненими з боку бойовиків, побої, погрози, тримання їх в місці несвободи протягом 2 місяців.

«... цей Рома каже – садитесь, поехали на экскурсию по Алчевску. Питає: «пиццерия «Челентано» ваша, львовская?» Я подумав, зараз ще й за піцерію бити почнуть, кажу, звідки я знаю, чия вона. Повезли в «Челентано», знімали там ролики для російського телебачення «Лайфньюз», «Росія 24», «как ополченцы словили двух украинцев с Западной Украины, думали, что диверсанты, оказалось, волонтеры, повезли их в пицерию угостить». Ну ми хоча б поїли нормально за їх рахунок...».

⁴⁷ Інтерв'ю Н-22

⁴⁸ Інтерв'ю Н-14

⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=4aOAwpnZrQI&t=1s>,
https://www.youtube.com/watch?v=aI_imgQCS4A

«Є відео, де нас годують, заводять до нашої кімнати. То була найважча ніч, ми думали, що нас повбивають. Вони понапивалися і гуляли цілу ніч. До 9-ї ранку нас періодично били. І під ранок один з них ізмучився, каже мені – «дернешься, пи...р, убью!», заганяє патрон в патронник, тримає палець на курку і засинає, а уві сні починає кашляти. Ствол був на моєму животі – я живіт втягував як міг, якщо вистрілив, були би опіки. Ми ще ніколи не бажали такого гарного сну...».

Ролік телеканалу «Росія 24» - Затриманий волонтер Ігор Громов під час екскурсії містом Стаханов

ПРИСУТНІСТЬ ГРОМАДЯН РФ

Кожен третій опитаний респондент відзначав, що при їх затриманні / допитах / побиттях були присутні громадяни Російської Федерації (хтось сам представлявся, когось видавав характерний акцент), що в черговий раз підтверджує активну участь Росії в розгортанні та ескалації конфлікту на Донбасі, її підтримку НЗФ т.зв. «ДНР» та «ЛНР».

«Меня допрашивали всё время одни и те же три русских офицера. По акценту, выговору звуков я понял, что это русские, но они были профессионалы и личных примет или имён не выдавали»⁵⁰.

⁵⁰ Інтерв'ю Н-22

«Мені невідомо, хто остаточно приймав рішення про подальше моє утримання. Скоріш за все, це були військові з російським говором, так як по всім ознакам поведінки було видно, що вони керують місцевими представниками ДНР»⁵¹.

«...пам'ятаю одного з Архангельську, він був у Львові у 2012 році – фото мені на планшеті показував. Всього було 2-3 місцевих, інші – росіяни, з Єкатеринбургу, Архангельську, Пітера. Самі казали, вони цього не приховували. Чоловік бо всього було приблизно...»⁵².

... прийшов до нас старшина – він сам був з Пітера, служив в Афганістані, Чечні...»⁵³.

«Одягнені були у військову форму з позначками «Новоросія», але за особливостями промовляння можна сказати, що ці люди не місцеві, ймовірно громадяни РФ...»⁵⁴.

«Представились они как «Служба безопасности Новороссии», на форме не было никаких знаков отличия, были они в балаклавах. В разговоре между ними я поняла, что они жители Москвы и Санкт-Петербурга. Одного из них называли Ильдар, еще у одного был позывной «Рой», остальные имена не помню. У этих людей был чисто русский говор, специфический акцент, не характерный для нашей местности»⁵⁵.

Окремо треба зазначити, що практика незаконного позбавлення волі цивільних осіб на непідконтрольній українській владі території Луганської та Донецької областей продовжується і сьогодні, про що свідчать описані нижче факти затримання Людмили

⁵¹ Інтерв'ю Н-15

⁵² Інтерв'ю Н-14

⁵³ Там же

⁵⁴ Інтерв'ю Н-13

⁵⁵ Інтерв'ю Н-04

Сурженко та Віталія Руденка, що були широко висвітлені ЗМІ.

Людмила Сурженко, блогер, жінка з вадами слуху з дитинства, була затримана 13 липня 2017 року на КПВВ «Станиця Луганська». Вона була звинувачена т.зв. МДБ «ЛНР» в шпигунстві на користь українських військових, піддавалася тортурам, психологічному тиску.

Віталій Руденко, діючий суддя Апеляційного суду Луганської області, був затриманий бойовиками 15 жовтня 2016 року також під час перетину КПВВ «Станиця Луганська». Він був поміщений в ізолятор тимчасового утримання т.зв. МДБ «ЛНР», де знаходився 9 місяців. Йому висували звинувачення в тому, що він, як діючий суддя, ухвалював рішення з певних кримінальних справ в частині сепаратизму щодо «громадян ЛНР». Завели справу за ст.335 т.зв. Кримінального кодексу «ЛНР» за підозрою в державній зраді, йому було пред'явлено звинувачення і обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

З полону бойовиків ОРЛО Людмилу та Віталія було звільнено 30 липня 2017 року⁵⁶.

Звільнені Віталій Руденко та Людмила Сурженко

⁵⁶ <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2017/07/30/7150918/>

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДАХ ОРДЛО

Загальна кількість осіб, які відбували покарання в пенітенціарних закладах ОРДЛО до початку конфлікту, відповідно до Вісімнадцятої доповіді УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні становить приблизно 9500 осіб⁵⁷.

Станом на травень 2017 року принаймні 735 в'язнів подали заяви до офісу Омбудсмана України з проханням про переведення на контрольовану урядом України територію. Починаючи з 2015 року 147 ув'язнених було переведено з території, що контролюється озброєними групами.

Під час проведення інтерв'ю з респондентами, що відбували покарання в пенітенціарних закладах, які опинилися на тимчасово неконтрольованій території, задокументовані непоодинокі випадки **застосування фізичного та психологічного насилля до ув'язнених з боку адміністрації, представників НЗФ, в тому числі, за проукраїнську позицію.**

|| «Після чергового попередження за мій прапор мене та ще близько 10 осіб
|| ці люди у формі вивели на «локалку», поставили спиною до стінки та без
|| жодних пояснень почали бити гумовими кийками...»⁵⁸, - розповідає
|| колишній в'язень колонії №19, м. Красний Луч (наразі Хрустальний)
|| Луганської області.

Представники НЗФ знаходяться зі зброєю на території пенітенціарних закладів та приймають участь разом з адміністрацією цих установ в нелюдському або грубому ставленні до ув'язнених, застосуванні непередбачених чинним законодавством видів покарання та примушенні до виконання робіт. Також відбувається залякування в'язнів із застосуванням спеціальних засобів (світлошумових гранат) та зброї.

Ці відомості знаходять свої підтвердження з інших джерел інформації⁵⁹.

⁵⁷ http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_RU.pdf

⁵⁸ Інтерв'ю Н-16

⁵⁹ <https://news.online.ua/754602/rossiyane-na-okkupirovannom-donbasse-treniruyutsya-na-zekah/>;
<https://112.ua/obshchestvo/na-territorii-vosmi-koloniy-v-luganskoy-obl-nezakonno-nahodilis-boeviki-lnr-mvd-189551/>

Під час переведення (фактичного об'єднання) до колонії №19 ув'язнених колонії №24 (м. Петровське Луганської області) мало місце **порушення прав ув'язнених на належні умови утримання**. Ув'язнених заселяли у фактично вже заповнені бараки, що суттєво погіршило санітарно-гігієнічні та побутові умови.

«До нас із-за голодування та нестачі харчування привезли в'язнів колонії №24 та об'єднали дві колонії. Це призвело до додаткових незручностей, а саме, заселяли повні бараки, доступ до води став обмеженим, через великі черги до умивальників не було можливості користуватися в повній мірі санвузлами»⁶⁰, - розповідає колишній в'язень колонії №19, м. Красний Луч (наразі Хрустальний) Луганської області.

Схожа ситуація спостерігалась і в Макіївській виправній колонії №32, де кількість засуджених значно перевищує кількість наявних місць.

Виправна колонія №19, м. Красний Луч Луганської області

Під час проведення дослідження були отримані відомості щодо **залучення ув'язнених до участі у незаконних збройних формуваннях**.

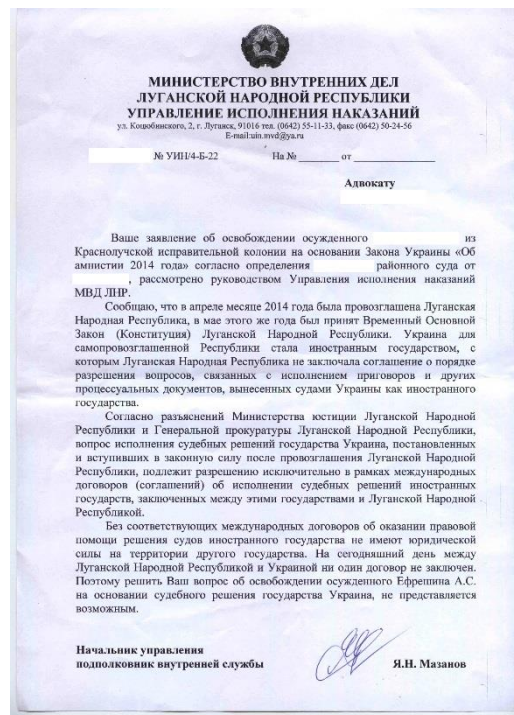
«Почали з'являтися люди у військовій формі, вони обирали конкретних в'язнів за погодженням адміністрації колонії. Цих осіб перевдягали у військову форму та їх більше ніхто не бачив в нашій колонії»⁶¹, - свідчення колишнього в'язня колонії №11 міста Брянка Луганської області.

⁶⁰ Інтерв'ю Н-18

⁶¹ Інтерв'ю Н-32

На території ОРДЛО зафіксований випадок **незаконного тримання в місці несповоди**, коли вирок відносно особи не набрав чинності, в подальшому українським судовим органом прийнято рішення про звільнення від відбування покарання, але органами т. зв. «ЛНР» це рішення не визнається та не виконується. Особа продовжує знаходитися в місцях відбування покарання.

«... районным судом принимается решение о моем освобождении. Я обращаюсь в так называемое «Управление исполнения наказаний Министерства внутренних дел Луганской народной республики» с просьбой освободить меня на основании этого решения. Но в полученном ответе, который я прилагаю, указано, что между Украиной и «ЛНР» нет международных договоров об оказании правовой помощи, и что на территории «ЛНР» законы Украины не действуют»⁶², - розповідає в'язень, який продовжує незаконно знаходитися в місцях несповоди.

Лист управління виконання покарань т.зв. МВС «ЛНР»

Після звернення до українських правозахисників та надання ними розголосу цієї історії, адміністрація колонії змусила цю особу написати заяву, що вона не має до них претензій.

⁶² Інтерв'ю Н-33

Ув'язнені, що опинилися в пенітенціарних закладах поза контролем української влади, стикаються **зі складнощами застосування українського законодавства, що регулює можливість дострокового звільнення** з місць відбування покарання.

«Я бачив багато звернень від в'язнів, які хотіли звільнитися за пільгами або перевестись на територію України. Їм усім було відмовлено...»⁶³, - розповідає колишній в'язень колонії №11 міста Брянка Луганської області.

«Згідно прийнятого в Україні «Закона Савченко», доповнень та змін до Кримінально-процесуального, Кримінального Кодексів України, мій підзахисний громадянин П. вже мав би знаходитися на волі»⁶⁴, - говорить адвокат В.

В той же час адміністрація колоній використовує цю ситуацію з метою вимагання хабаря від ув'язнених за надання їм передбачених українським законодавством пільг.

«Коли я прийшов до заступника колонії майора Корбанова, він спочатку сказав, що це неможливо, що ми - «ЛНР» та живемо своїми законами, але «твоє питання можливо вирішити за 10 тис. грн»⁶⁵, - свідчить колишній в'язень колонії №19 м. Красний Луч (наразі Хрустальний) Луганської області.

Останнім часом відбувається активне **залучення «судових органів» ОРДЛО в процес відбування покарання** осіб, які були засуджені судовими органами України.

В 2016 році «суд» міста Красний Луч, що наразі контролюється т. зв. «ЛНР», прийняв рішення щодо **дострокового звільнення** особи, яка відбувала покарання відповідно до українського законодавства⁶⁶.

Що стосуються «судових органів «ДНР», то відносно прав засуджених формується «судова практика», яка не відповідає чинному законодавству України та грубо порушує права засуджених осіб.

⁶³ Інтерв'ю Н-32

⁶⁴ Інтерв'ю Н-30

⁶⁵ Інтерв'ю Н-17

⁶⁶ Інтерв'ю Н-18

Вирок щодо засудженого в 2012 році районним судом м. Донецька громадянина України переглядається «Верховним судом ДНР».

«У січні 2017 року стало відомо, що справа знаходиться на розгляді у т.зв. «Верховному суді ДНР». Сторони «процесу» з'ясували, що терміново «Верховний Суд ДНР» видав нормативний документ, де вказує на те, що в окремих випадках, де є «резонансна справа», Верховний Суд ДНР може діяти як суд першої інстанції»⁶⁷, - свідчить адвокат В.

Ув'язнені стикаються з **проблемами переводу на територію, підконтрольну уряду України, для подальшого відбування покарання**, в разі якщо вони висловлюють таке бажання.

Зокрема, на звернення громадянина П. була отримана відповідь, що задовольнити його клопотання неможливо, тому що між Україною та «ЛНР» відсутні міжнародні договори, які б передбачали обмін ув'язнених:

«Я почав звертатися по всіх інстанціях, з проханням перевести мене відбувати покарання на територію України, що я є громадянин України, але мені приходили відповіді, вже з так званого «ЛНР», що між Україною та ЛНР немає ніяких міжнародних договорів, і вони не будуть розглядати мої скарги»⁶⁸.

Схожа ситуація в т. зв. «ДНР».

«Мій підзахисний, громадянин України П., тримається в Макіївській виправній колонії №32 т.зв. «ДНР». Неодноразово звертався до адміністрації установи зі зверненнями щодо переведення його на підконтрольну територію. Маю достовірну інформацію про те, що понад 1200 засуджених, громадян України, які утримуються на території «ДНР» (у виправних закладах та СІЗО), мають бажання про переведення для подальшого відбування покарання на територію, яка контролюється урядом України»⁶⁹, - розповідає адвокат В.

⁶⁷ Інтерв'ю Н-30

⁶⁸ Інтерв'ю Н-16

⁶⁹ Інтерв'ю Н-27

Виправна колонія №32, м. Макіївка Донецької області

Ув'язнені стикаються з проблемою **отримання належних документів та українського паспорту після звільнення**. Документ про звільнення, виданий установами т. зв. «ЛНР» та «ДНР» є неналежним з точки зору українського законодавства, створює проблеми при перетині лінії розмежування та подальшого перебування на підконтрольній уряду України території.

«Ще випадок - це втрата паспорта. Коли я звільнився, мені видали довідку з печаткою «ЛНР». На моє питання, де паспорт, ніхто не міг відповісти»⁷⁰, - розповідає колишній в'язень колонії №19 м. Красний Луч (наразі Хрустальний) Луганської області.

Також задокументований випадок, коли особі не видавали паспорт та водійське посвідчення, змушуючи її отримати паспорт т. зв. «ЛНР».

«Мені видали довідку про звільнення з печаткою «ЛНР» - йди ставай на облік за місцем проживання та отримуй паспорт «ЛНР». Я прийшов до місцевої міліції, де мені запропонували (майор Перевальського відділення міліції «ЛНР» Олійник О.С.) отримати паспорт громадянина «ЛНР». З жартом казали, мовляв, дивись, який красивий, бери та мовчи»⁷¹, - свідчить колишній ув'язнений колонії №19 м. Красний Луч (наразі Хрустальний) Луганської області.

⁷⁰ Інтерв'ю Н-17

⁷¹ Інтерв'ю Н-18

Після умовно-дострокового звільнення від виконання покарання відповідно до рішення «суду ЛНР» органами «виконавчої служби ЛНР» здійснювався **примус звільненої особи до безкоштовної праці** із застосуванням погрози повернення до в'язниці.

«Я поїхав до виконавчої служби («ЛНР»), де мені сказали, що поки я не влаштуюся на роботу, маю ходити прибирати місто Перевальськ безкоштовно. Якщо я цього робити не буду - мене знову можуть ув'язнити. Подивився я на все це та й вирішив їхати в Україну»⁷², - розповідає колишній в'язень.

Зі свідчень опитаних респондентів є поширеною практика безпідставного посилення режиму перебування в місцях несвободи та проведення обшуків.

⁷² Інтерв'ю Н-18

ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ У ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ

Використання, залучення та вербування дітей до збройних формувань є **воєнним злочином**.

Одними з основних міжнародних актів, що регулюють питання захисту прав дітей у збройних конфліктах, є:

- ✚ Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (ратифікований Україною 23.06.2004 р.) - встановлює мінімальний вік для призову на строкову службу й участі у військових діях (18 років) та для добровільного найму (16 років), а також передбачає заборону вербування або використання із військовою метою осіб, які не досягли віку 18 років;
- ✚ Конвенція Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (ратифікована Україною 05.10.2000 р.) - визначає, що використання дітей як солдат є однією із найгірших форм дитячої праці, та забороняє примусове або обов'язкове вербування дітей для участі у збройних конфліктах;
- ✚ прийняті в 2007 році (і підписані Україною) Паризькі зобов'язання щодо захисту дітей від незаконного вербування чи використання збройними силами або озброєними групами та Паризькі принципи та керівні вказівки щодо дітей, пов'язаних зі збройними силами чи озброєними угрупованнями.

З моменту початку військових дій на Донбасі через засоби масової інформації висвітлюються окремі випадки залучення дітей у військовий конфлікт представниками НЗФ. Правозахисниками документуються факти трудової та сексуальної експлуатації неповнолітніх, фізичного та психологічного насильства з боку збройних груп.

Через продовження військового конфлікту та відсутність доступу до районів, охоплених бойовими діями, важко отримати повну інформацію про подібні злочини, тому багато фактів навіть сьогодні залишаються невідомими не тільки представникам громадянського суспільства, але і правоохоронним органам України.

В ході цього дослідження стала відома ситуація, що описана нижче, яка свідчить про залучення дітей у конфлікт в якості солдатів.

На початку травня 2017 року люди у військовій формі з шевронами т.зв. «ЛНР» забрали шістнадцятирічного учня М. школи м. Луганська з уроків у військовий підрозділ для проходження військової служби. Разом з ним до цього підрозділу потрапив також

Його однокласник, громадянин О. На «службі» юнаки мешкали в казармі, проходили навчання військовій справі, вчилися вправлятися зі зброєю, виконували бойові завдання - зі слів респондента, крім чергування на блокпостах, підлітків могли навіть відправити в розвідку. Формування цього підрозділу почалося наприкінці березня 2017 року. Разом з учнями М. та О. у цьому військовому формуванні було ще 55 підлітків.

В середині травня 2017 року при чергуванні на блокпосту громадянин М. отримав контузію, поранення печінки і потрапив до військового шпиталю м. Луганська, де йому було зроблено операцію.

За словами респондента з того часу він постійно спілкувався з матір'ю хлопця – мешканкою Луганська, громадянкою І., а після операції з'явилася можливість поговорити із самим юнаком по телефону та по скайпу. Він повідомив, що вже 9 підлітків (з цього дитячого військового підрозділу) було вбито в госпіталі після отримання ними поранень.

Незабаром мати хлопця розповіла респонденту, що у госпіталі 25 травня її син був задушений подушкою невідомими.

«Вони навіть не прибрали подушку з його обличчя! Я особисто бачила сліди вдавлення на подушці після вбивства...», - згадує респондент слова матері.

Після цього жінка стала отримувати погрози. Вона намагалася звернутися до міліції т.зв. «ЛНР», але вони відмовилися прийняти від неї заяву. Після цього вона помітила стеження за собою людей у військовій формі. 30 травня жінка намагалася перетнути лінію розмежування, але представники «ЛНР» не випустили її на територію України - було перевірено IMEI її телефону і знято з автобусу.

Далі події розвивалися дуже стрімко. 2 червня їй у квартиру на п'ятому поверсі була вкинута пляшка із запалювальною сумішшю. Вся зала вигоріла, жінка дивом залишилася живою. Через два дні під її двері в подарунковій коробці підкинули відрізаний мізинець. Перед її під'їздом постійно чергували люди у формі «ЛНР». І. перебувала в постійній паніці, боялася за своє життя і підозрювала в її переслідуванні військових – керівників дитячого військового збройного формування, де служив її син. Жінка збиралася виїхати з Луганська через російський кордон, щоб дістатися Краматорська – поблизу міста, в селищі в неї був будинок, що дістався їй у спадщину. 12 червня вона мала бути там.

6 червня респондент дізнався від сусідки, у якої громадянка І. напередодні залишила свій телефон, що вночі до кухні, де мешкала жінка, була вкинута граната. Внаслідок сильного вибуху жінка загинула⁷³.

Матеріали цього задокументованого факту потребують додаткового вивчення та перевірки. У зв'язку з обмеженням доступу до місця скоєння злочинів (непідконтрольне

⁷³ Інтерв'ю Н-25

наразі місто Луганськ), цей процес буде складним та тривалим за часом.

З моніторингу відкритих джерел в серпні 2017 року стало відомо про те, що в місті Ровеньки Луганської області, який знаходиться на непідконтрольній українській владі території, на базі місцевого ліцею №4 створена диверсійна школа для підлітків. В сепаратистських ЗМІ її називають «школою патріотичного виховання». Приймають туди підлітків від 10 до 16 років.

«Влітку 2017 року діти тренуються в літньому таборі "Зарниця", недалеко від Ровеньок. Восени планується їх переміщення в місто, в будівлю колишнього ДТСААФ (добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту). Основні предмети зовсім не є звичайними для патріотичного виховання юнаків і дівчат - тактична розвідка з акцентом на планування і проведення диверсій на об'єктах, мінно-підризна справа, легендування при знаходженні на незнайомій території. Основи конспірації в даному закладі прищеплюють з перших днів, тому більшість батьків майбутніх диверсантів залишаються в невіданні про дійсний зміст процесу навчання в "Школі військово-патріотичного виховання».

Більшість інструкторів - місцеві "специ", які пройшли відповідну підготовку в закритих військових таборах Ростовської області РФ в 2014 році. Іноді, і майже завжди на іспити, приїжджають "невідомі представники" з території РФ. Вони ж вибірково працюють з майбутніми "випускниками". Всього в школі проходять підготовку понад 100 хлопців. Є серед них приїжджі - з окупованого Донецька і окупованого Криму...»⁷⁴ - за матеріалами інтернет-видання.

Ті поодинокі випадки залучення неповнолітніх у збройний конфлікт, що стали відомі широкому загалу, є лише невеликою часткою тієї кількості злочинів, що відбувається на непідконтрольній українській владі території, пов'язаних із вербуванням дітей чи їх використанням у військових діях. Через особливу чутливість цієї теми до розслідування таких фактів повинна бути прикута пильна увага громадськості та відповідних міжнародних організацій. Необхідно зазначити, що відповідальність за ці злочини несуть організації та окремі особи, які залучали неповнолітніх, а не самі діти.

⁷⁴ <https://apostrophe.ua/ua/news/society/accidents/2017-08-04/v-seti-rasskazali-o-podgotovke-rossiye-na-donbasse-podrostkov-diversantov-dlya-borbyi-protiv-huntyi/103251>

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

На території ОРДЛО продовжують відбуватися порушення прав на справедливий судовий розгляд, зокрема, **прав на оскарження судового рішення**.

В 2017 році т.зв. «Верховний суд ДНР», як суд першої інстанції, прийняв до розгляду кримінальну справу, яка була раніше розглянута в 2012 році районним судом міста Донецьк.

«В цьому разі підзахисний позбавлений права оскаржувати будь-який неправосудний вирок у зв'язку з тим, що відсутня інстанція для їх оскарження»⁷⁵, - розповідає адвокат по справі.

Рішення суду за результатами розгляду кримінальної справи, що проведений відповідно до українського законодавства на підконтрольній українському уряду території, яке звільняє ув'язненого від відбування покарання, не визнається «органами влади ЛНР». Особа продовжує знаходитися в місцях несвободи без будь-яких законних підстав, що грубо порушує право на особисту свободу⁷⁶.

На тимчасово непідконтрольних уряду України територіях відбувається суттєве звуження прав громадян України **на захист в судовому процесі**.

Видані уповноваженими органами України свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю не визнаються «слідчими органами ДНР». Захисник, який має відповідне свідоцтво та угоду з підзахисним, не допускається до справи.

«В.о. слідчого відділу N районного відділу поліції м. Донецька (т.зв. «ДНР») винесено постанову про відмову в залученні мене до справи в якості захисника у зв'язку з тим, що згідно з діючим законом «ДНР» захисники, які не мають свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю «ДНР», не допускаються до участі в кримінальному процесі»⁷⁷, - зазначає адвокат В.

⁷⁵ Інтерв'ю Н-30

⁷⁶ Інтерв'ю Н-33

⁷⁷ Інтерв'ю Н-31

Відповідно до «Закону ДНР «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Указу «Верховного Суду ДНР «Про забезпечення права на захист в кримінальному судочинстві», адвокати зобов'язані отримати свідоцтво «ДНР» на право зайняття адвокатською діяльністю та бути внесеними в «єдиний реєстр адвокатів ДНР».

«Правоохоронні» та «судові» структури «ДНР» фактично примушують українських адвокатів перереєструватися відповідно до «законодавства ДНР», але цей крок може мати для адвоката негативні наслідки та бути підставою для переслідування з боку правоохоронних органів України.

|| «Я маю намір захищати від необґрунтованих звинувачень громадян
|| України, які незаконно позбавлені волі та утримуються на тимчасово
|| неконтрольованій урядом України території. Разом з цим, особи, які
|| причетні до вчинення вказаних дій, вимагають від мене пред'явлення
|| свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю, виданого від
|| імені не передбачених Законами України утворень»⁷⁸, - розповідає адвокат,
|| який продовжує практикувати на тимчасово невідконтрольній
|| території.

В ОРДЛО діють так звані **«військові трибунали»**, які виносять «вироки», ґрунтуючись як на законодавстві України, так і ретроактивно використовуючи кримінальне «законодавство ДНР», чим грубо порушують основні принципи кримінального права та права засуджених осіб.

Зокрема, громадянину України О. в лютому 2017 року т.зв. «військовим трибуналом ДНР» винесено вирок за п.1 ч.2 ст.115 Кримінального Кодексу України, ч.4 ст.174, ч.4 ст.178, ч.1 ст.112 «Кримінального Кодексу ДНР» - довічне ув'язнення.

«Судове слідство» здійснювалося згідно з нормами кримінально-процесуального Кодексу України в редакції 2001 року, а мало вестися згідно з положеннями та вимогами цього Кодексу зі змінами, прийнятими в 2012 році. Це суттєво обмежувало право сторони захисту в оскарженні дій «військового трибуналу» та «органів слідства».

Вирок «військового трибуналу» не підлягає оскарженню та підлягає негайному виконанню (за винятком, коли вирок передбачена смертна кара)⁷⁹.

«Правоохоронні органи» ОРДЛО фактично ухиляються від проведення розслідувань в разі участі в кримінальній справі представників НЗФ.

⁷⁸ Інтерв'ю Н-31

⁷⁹ Інтерв'ю Н-34

В січні 2015 року озброєні особи на військовій техніці (танку) вчинили ДТП в місті Алчевськ Луганської області (т.зв. «ЛНР»), в результаті якої цивільні особи зазнали ушкоджень середнього ступеню тяжкості.

«В лікарні з'ясувалося, що у чоловіка сестри В., зламані ребра, струс мозку, відкрита рана на обличчі, від якої залишився великий шрам. У моєї сестри теж зламані ребра, численні забої та струс мозку. Машину було теж сильно пошкоджено... В лікарні вони провели два тижні»⁸⁰, - згадує сестра потерпілої С.

Зі слів свідка будь-якого розслідування цього випадку з боку «правоохоронних органів ЛНР» не відбувалось. Потерпілі жодного разу не були опитані, будь-яких повідомлень щодо розслідування справи та притягнення винних до відповідальності вони не отримували.

«Судами ДНР» продовжується розгляд справ, які розпочалися ще до проведення АТО в регіоні. Зафіксований випадок, коли один і той же суддя здійснює розгляд справи спочатку як суддя України, а потім вже як «суддя ДНР».

Цікавою обставиною є також те, що «суди ДНР» нехтують положенням «Указу Голови ДНР» за №424, відповідно до якого «ДНР» не є правонаступником України по кримінальних справах, які були порушені та знаходилися на розгляді судів України. Особи, які вчинили злочин на території України до часу створення т.зв. «ДНР», мають бути передані державі Україна⁸¹.

⁸⁰ Інтерв'ю Н-50

⁸¹ Інтерв'ю Н-33

СВОБОДА ПЕРЕСУВАННЯ

Під час перетину лінії зіткнення цивільні особи продовжують стикатися з проблемами, пов'язаними з наданням відповідних документів, їх формою, строком їх дії тощо.

В липні 2017 року під час перетину лінії розмежування на КПВВ «Станиця Луганська» в напрямку непідконтрольної території представники Державної прикордонної служби України поставили під сумнів довідку «матері-одиначки» та надані нею документи на дитину з особливими потребами.

Мати разом з дитиною була вимушена повернутися в Станицю Луганську та провести там ніч. Після звернення до юристів та на «гарячу» лінію Державної прикордонної служби України жінка разом з дитиною без перешкод перетнули лінію зіткнення сторін⁸².

Наразі існує поширена практика звернень до суду з метою надання дозволу на перетин лінії зіткнення сторін за відсутності одного з батьків. Судова процедура потребує від заявника часу та грошових витрат, що становить певну перешкоду у реалізації права на свободу пересування.

КПВВ «Станиця Луганська»

⁸² Інтерв'ю Н-38

Невирішеною проблемою при перетині лінії зіткнення залишається корупція по обидві її боки.

На території ОРДЛО діє так звана «комендантська» година, що є суттєвим обмеженням права на вільне пересування в нічний час.

За її порушення з боку «правоохоронних» органів ОРДЛО до порушників застосовуються різні міри покарання, про що існують численні свідчення⁸³.

«Комендантська» година також створює додаткові незручності для осіб, що перетинають лінію розмежування. Їм потрібно приїхати до місця призначення на території ОРДЛО або повернутися до початку дії «комендантської» години, щоб не потрапити до рук місцевих «правоохоронців».

|| «Человек может выйти в ближайший ларек за хлебом и не вернуться. Его
|| могут забрать «на подвал» за нарушение комендантского часа. И хорошо,
|| если просто заставят мыть полы»⁸⁴, - зазначає громадянин О., мешканець
|| Алчевська Луганської області.

⁸³ Див. розділ «Незаконні затримання, позбавлення волі, жорстоке поводження»

⁸⁴ Інтерв'ю Н-42

СВОБОДА РЕЛІГІЇ АБО ПЕРЕКОНАНЬ

На тимчасово непідконтрольній уряду України території Луганської та Донецької областей ситуація з діяльністю релігійних організацій, за деякими винятками, зокрема, Російської православної церкви Московського патріархату, залишається складною.

Відбувається обмеження в проведенні релігійних заходів, захоплення та незаконне використання належного релігійним організаціям майна.

В місті Горлівка Донецької області (наразі контролюється т.зв. «ДНР») зупинена діяльність, конфіскована будівля та майно християнської церкви «Слово життя».

|| «Увійшли люди, чоловік 7-8 у військовому одязі, зі зброєю... Забрали ключі
|| від усіх кімнат, опечатали двері, повідомили, що пастор церкви повинен
|| нести відповідальність за свою діяльність, за те, що відправляв гроші на
|| «майдан», продавав наркотики, проповідує «не ту» церкву. І тепер
|| будинок церкви конфіскується та переходить у розпорядження Російської
|| православної церкви»⁸⁵, - згадує помічник пастора церкви.

В місті Горлівка також піддались нападу релігійні громади християнських церков «Нове покоління», «Церков Христова», «Адвентистів сьомого дня». Релігійні споруди та інше майно цих релігійних громад було захоплено.

Свобода релігійних переконань на території т.зв. «ЛНР» обмежується запровадженням для релігійних організацій окремих «реєстраційних» процедур, що необхідно пройти для можливості діяльності на цій території.

В ОРДЛО релігійні громади (за вказаним вище винятком) суттєво обмежені в проведенні релігійних обрядів, публічних заходів та агітації.

⁸⁵ Інтерв'ю Н-40

ПРАВО НА ЖИТЛО ТА ІНШІ ОБ'ЄКТИ ВЛАСНОСТІ

На території ОРДЛО відбувається **захоплення та незаконне використання майна суб'єктів господарської діяльності**.

В місті Алчевськ Луганської області (наразі контролюється т.зв. «ЛНР») представниками НЗФ було захоплено бізнес-центр, який на сьогодні використовується як військовий штаб.

Захоплення відбулося за сприянням «адміністрації» міста. Озброєні особи дали власникам будівлі та орендарам кілька годин для того, щоб вони змогли забрати свої речі. Потім будівлю огородили «колючим» дротом, перекирили вулицю та вирили «дзоти» у фундаменті. До будівлі нікого не пускають. Зі свідчень потерпілих осіб з будівлі протягом тривалого часу вивозилися залишки меблів та обладнання. Доля цього майна наразі невідома⁸⁶.

Після звільнення від НЗФ частини Луганщини влітку 2014 року на територіях, що залишилися під контролем цих формувань, відбулося масове захоплення майна підприємців під використання в якості складів та майданчиків для розміщення військової техніки. Це майно в більшості випадків продовжує без будь-яких підстав перебувати в користуванні НЗФ.

|| «Они зашли на территорию предприятия и приказали оставить
|| помещение. Разместились в офисах, завезли на территорию военную
|| технику. Устроили там что-то наподобие базы для ее ремонта»⁸⁷, -
|| говорить підприємець Д.

Піддалось насильницькій «конфіскації» майно фінансово-кредитних установ України.

Зокрема, захоплена будівля відділення «Укрсоцбанку» в місті Алчевськ. Ця будівля наразі продовжує перебувати в користуванні НЗФ та використовується як міська «комендатура».

⁸⁶ Інтерв'ю Н-42

⁸⁷ Інтерв'ю Н-43

Будівля «Укрсоцбанку» в Алчевську

Використовуючи фізичне насильство представники НЗФ відбирають майно та документи, що необхідні для ведення бізнесу.

|| «Один з полонених був підприємцем, якого били доти, поки він не погодився передати ключі та документи на бізнес...»⁸⁸, - розповідає свідок О.

В місті Горлівка зафіксований випадок відбирання майна підприємця – власника хлібопекарні.

Після погроз та відмови у співробітництві з т.зв. «владою ДНР» підприємець разом із сім'єю залишив неконтрольовану територію. В захопленій хлібопекарні влаштували «Першу народну пекарню ДНР».

|| «Пекарня працювала до останнього дня, і на складі знаходились значні запаси муки, більше 20 тонн. Через два дні на пекарню приїхав колишній народний депутат України Олег Царьов і в присутності озброєних людей та журналістів повідомив про відкриття «Першої народної пекарні ДНР». Інформацію надали як відновлення занедбаного підприємства, що не відповідало дійсності»⁸⁹, - зазначає власник, громадянин В.

⁸⁸ Інтерв'ю Н-12

⁸⁹ Інтерв'ю Н-48

Колишній депутат Верховної Ради України Олег Царьов на відкритті «Першої народної пекарні»

Через декілька днів представниками НЗФ відбулося захоплення квартири цього підприємця.

«Моїй жінці подзвонили сусіди нашої квартири в м. Горлівці та повідомили, що до нашої оселі заїхало троє озброєних людей (два чоловіка і одна жінка), при собі мали велику кількість зброї. Вони привезли слюсаря, який вимушений був відкрити двері. Приїхали вони на автомобілі ГАЗ-2410 з російськими номерними знаками ростовського регіону», - говорить постраждалий підприємець В.

Пекарня продовжує працювати, але за інформацією власника найбільш коштовна її частина вивезена в невідомому напрямку:

«На даний час пекарня працює, але мені стало відомо, що залишилося старе обладнання і працює один цех. Коштовні тунельні печі були вивезені у невідомому напрямку».

Інформація про цей випадок була поширена в ЗМІ⁹⁰.

⁹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=eOKGB0nBBFq> <https://www.youtube.com/watch?v=c2Fdzeec1tQ>
<http://glavk.info/news/46905-v-gorlovke-iz-za-othatoj-pekarni-ubili-deputata-dnr>
<https://lb.ua/society/2015/09/22/316582-lichniy-tribunal-gorlovskogo.html>

Захоплення майна підприємців на території ОРДЛО здійснюється також за допомогою так званих «податкових» органів.

Практика застосування штрафів та інших санкцій за порушення встановленого «органами влади» порядку ведення підприємницької діяльності, розмір яких значно перевищує ймовірну «шкоду», використовується як інструмент тиску на бізнес та перерозподілу найбільш прибуткових ринків (торгівля паливно-мастильними матеріалами, алкогольною продукцією тощо) на користь наближених до нової «влади» осіб.

Заборона на роздрібну торгівлю продукцією походженням з України є підставою для вилучення цієї продукції у підприємців в разі її виявлення, накладання штрафів та «конфіскації» автотранспорту, на якому ця продукція була перевезена.

Продовжують відбуватися дії щодо **захоплення приватних будинків та квартир** в разі відсутності власників.

Представниками органів «місцевої влади ЛНР» в 2017 році надані доручення дільничним інспекторам т.зв. МВС «ЛНР» проводити опитування мешканців багатоквартирних будинків з метою складання списків квартир, в яких не проживають власники.

«Мои знакомые выставляли дом на продажу, так эти люди в военной форме узнав, что сейчас в доме нет хозяев, заселились в него и какое-то время там проживали. Когда хозяин вернулся, то с его слов там практически из вещей ничего не осталось. Это распространенная практика - если хозяева выехали и не вернулись, то «ополченцы» проникают в их дома и квартиры и там после их пребывания не остается даже выключателей»⁹¹, - свідчить громадянин О., м. Алчевськ.

«У моего друга в районе N поликлиники был двоповерховый будинок, так в нього його відібрали. В той будинок заселили російських військових-артилеристів. Влада так званої «ЛНР» оголосила про прийом заяв з порушення прав людини, і будинок було повернуто, але в розграбованому стані – без вікон, вирізане опалення, викрадено меблі...»⁹², - розповідає свідок, колишній мешканець Луганська.

⁹¹ Інтерв'ю Н-42

⁹² Інтерв'ю Н-12

Вживаною є практика **відбирання особистого майна під час проведення незаконних затримань** мешканців непідконтрольних територій, неповернення його власнику після звільнення або навмисне пошкодження.

Після перебування особи за підозрою в диверсіях та шпіонажі в місці несвободи, при звільненні йому була неповернута значна сума грошей та пошкоджене особисте майно.

«З машини був злитий весь бензин, довелося просити залити хоча б 2 літри, щоб доїхати додому. Також була розбита кабіна автомобілю. Гроші в розмірі 5000 гривень, які забрали, також не повернули»⁹³, - розповідає громадянка А, співмешканка затриманої особи.

Задokumentований факт **порушення недоторканості житла та права власності осіб - працівників силових структур України**, які раніше мешкали на тимчасово непідконтрольній території та наразі продовжують нести службу в правоохоронних органах України.

Органами «прокуратури ЛНР» було видано «ордер на обшук» квартири такої особи. Під час «обшуку» ця квартира знаходилася у користуванні (оренді) третьої особи.

«Ничего не объясняя эти люди, представившиеся сотрудниками «Службы безопасности Новороссии», начали двигать мебель, вываливать вещи из шкафов, т.е. что-то искали, ничего мне не объясняя. Забрали у меня телефон, документы и деньги. Потом один из них начал меня спрашивать, где хозяева квартиры находятся на данный момент. Они говорили, что давно ведут наблюдение за этой квартирой, и знают, что хозяин - работник силовых структур Украины. Что касается предъявленного ордера на обыск, то прочитав мне его не дали, единственное, что я отметила для себя, это то, что он был напечатан на «обратке»⁹⁴, - розповідає орендарка квартири Н.

Під час «обшуку» з квартири вилучили певні речі та документи власника.

Через деякий час орендарю запропонували передати в «прокуратуру» ключі від квартири. В місцевих ЗМІ також було наведено перелік квартир, які підпадали під «націоналізацію». Ця квартира входила в цей перелік.

⁹³ Інтерв'ю Н-03

⁹⁴ Інтерв'ю Н-04

Представниками НЗФ продовжують вчинятися злочини щодо **посягання на особисте майно цивільного населення**.

Призначивши зустріч з метою оренди квартири, дві особи в військовій формі здійснили пограбування.

«Мене почали бити головою об двері і душити. Я впала на підлогу, і ці двоє почали мене бити ногами. Я втратила свідомість. Через якийсь час я прийшла до тями. Мої руки і ноги були зв'язані скотчем. Почала шукати телефон. Ні особистого, ні робочого телефону я не знайшла. З мене зняли всі прикраси, зокрема, 7 золотих каблучок та одну сережку»⁹⁵, - говорить постраждала громадянка Ю.

Вона звернулася до місцевих «правоохоронних» органів із заявою про злочин:

«В мене склалося враження, що міліціонери бажать швидше все це закінчити, що мій допит – це звичайна формальність «для галочки». Шукати злочинців ніхто не буде».

Після допиту ніхто з представників «правоохоронних» органів з постраждалою не контактував, ніякої інформації щодо перебігу розслідування та пошуку винних вона не отримала.

«Правоохоронними органами» ОРДЛО здійснюється **незаконне привласнення майна громадян України**.

У зв'язку з перевіркою автотранспортного засобу експертом т.зв. МВС «ДНР» встановлено механічне втручання до ідентифікаційного номеру кузову. Фактичний власник дав пояснення, що придбав машину в 2013 році, оформивши придбання довіреністю від власника.

Ворошилівським відділом «ДМУ МВС ДНР» у порушенні кримінальної справи відмовлено, але предмет «злочину» було вилучено - машина передана на зберігання до штрафмайданчику.

Відповідно до свідчень постраждалого К., автотранспортний засіб наразі на штрафмайданчику вищевказаного відділу не знаходиться, він експлуатується невідомими особами, має місцеву реєстрацію та державний номер т.зв. «ДНР»⁹⁶.

⁹⁵ Інтерв'ю Н-05

⁹⁶ Інтерв'ю Н-45

Звернення та клопотання щодо повернення результату не приносять. Спроби постраждалого поспілкуватись з працівниками т.зв. МВС «ДНР», які займались його справою, виявилися марними.

Є також свідчення про інший випадок, коли на території Донецька автотранспортний засіб було вилучено «правоохоронцями ДНР», а потім без будь-яких підстав переданий іншій особі в користування:

«Було встановлено, де автомобіль знаходиться, хто є його «новим» власником, але після чисельних звернень до «правоохоронців ДНР» машину повернуто не було».

Існує загроза **втрати майна при перетині лінії зіткнення**.

У вересні 2016 року представниками НЗФ т. зв. «ЛНР» було відібрано та не повернуто власнику мобільний телефон. Обґрунтуванням цих дій було використання засобу зв'язку безпосередньо поблизу блокпосту «ЛНР» на лінії розмежування. Спроби власника повернути мобільний телефон зіткнулися з погрозами з боку представників НЗФ обмежити його свободу⁹⁷.

В ОРДЛО продовжують фіксуватися **випадки розбійних нападів, скоєних групою осіб**, із застосуванням вогнепальної зброї та погрозою вбивством.

Погрожуючи водію таксі зброєю, група осіб в одному з міст на тимчасово непідконтрольній уряду України території Луганської області, відібрала в нього автотранспортний засіб та документи. Водію були нанесені тілесні ушкодження, з метою залякування в його бік були здійснені постріли зі зброї. Також озброєні люди заявили про вимогу передати їм 3 тисячі доларів протягом трьох днів.

«При цьому лунала погроза, якщо я цього не зроблю, то мене і мою сім'ю вб'ють (дружину та дворічного сина). З їхньої поведінки та розмов було видно, що вони мають повну інформацію про мене та мою родину...»⁹⁸, - розповідає постраждалий респондент С.

Власник автотранспортного засобу відразу звернувся до міського відділу т.зв. МВС «ЛНР». Автомобіль було затримано «мобільною групою» міліції «ЛНР» та разом з документами повернуто власнику. Нападникам вдалося втекти.

Зі слів постраждалого з розмов учасників озброєної групи було зрозуміло, що вони є мешканцями сусідньої Ростовської області Російської Федерації. Враховуючи складну

⁹⁷ Інтерв'ю Н-46

⁹⁸ Інтерв'ю Н-47

криміногенну обстановку громадянин С. разом із сім'єю був вимушений переїхати на підконтрольну українському уряду територію.

|| «Потім мені неодноразово телефонував якийсь слідчий, повідомляв про
|| порушену кримінальну справу, але встановити особи нападників
|| неможливо», - зазначає постраждалий.

На території ОРДЛО продовжується привласнення та незаконне використання майна релігійних організацій⁹⁹.

На території т. зв. «ДНР» захоплене і не повернуто майно релігійних громад «Слово життя», «Нове покоління», «Церков Христова», «Адвентистів сьомого дня». Звернення власників майна релігійних громад до «органів влади» щодо його повернення не мають наслідків.

⁹⁹ Див. розділ «Свобода релігії або переконань»

ВИСНОВКИ

Щодо жертв серед цивільного населення

Незважаючи на зменшення інтенсивності військових дій в зоні АТО цивільне населення продовжує стикатися з ризиками, пов'язаними з присутністю військових формувань у житлових кварталах та поблизу об'єктів цивільної інфраструктури. Міни та вибухові пристрої, що в великій кількості знаходяться в зоні збройного конфлікту, становлять додаткову загрозу для життя та здоров'я цивільних осіб.

Щодо незаконних затримань, позбавлень волі та жорстокого поводження

В ОРДЛО продовжує застосовуватися практика довільних затримань цивільних осіб. Затримання відбуваються за необґрунтованими, надуманими, безпідставними звинуваченнями.

Основними причинами затримань залишається проукраїнська позиція, підозра у терористичній діяльності, шпionaжі на користь України та пособництві українській армії, порушення «комендантської години» та привласнення майна.

Частина ув'язнених (50% задокументованих випадків) утримувалася в місцях, не пристосованих для тривалого перебування затриманих осіб, таких, як підвали в місті Первомайськ, зруйнована школа в місті Зоринськ тощо.

Затримані в ОРДЛО незалежно від статі піддаються жорстокому поводженню. Результатом цього ставали різноманітні тілесні ушкодження, в 100% випадків постраждалі не мали змогу отримувати медичну допомогу.

Кожний затриманий відчував на собі погрози, моральний тиск, приниження, залякування, що безумовно відобразилося на їх подальшому психологічному стані. Під час затримання було неможливо підтримувати зв'язок із рідними. Існуючою практикою є застосування примусових робіт до затриманих в місцях несвободи, зокрема, щодо зведення військових об'єктів та відновлення інфраструктури. Звільнення затриманих відбувається після проведення «перевірок» із застосуванням фізичного та психологічного тиску, після виконання примусових робіт, за допомогою третіх осіб або без пояснення причин. Роліки із затриманими в ОРДЛО також використовуються російськими ЗМІ як інструмент пропаганди.

Кожен третій опитаний респондент відзначав, що при їх затриманні / допитах / побиттях були присутні громадяни Російської Федерації, що в черговий раз підтверджує активну участь Росії в розгортанні та ескалації конфлікту на Донбасі.

Щодо дотримання прав осіб, які перебувають в пенітенціарних закладах ОРДЛО

З боку ОРДЛО фактично заблокований процес переведення засуджених на підконтрольну уряду України територію.

Засуджені стикаються з порушенням їх прав щодо використання норм поточного законодавства України відносно дострокового звільнення від відбування покарання.

Поширюється практика залучення «судів» т.зв. «ЛНР» та «ДНР» до розгляду питань, пов'язаних з відбуванням покарання та переглядом судових рішень; рішення українських судів з цих питань не визнаються та не виконуються.

Після звільнення ув'язнених з місць несвободи мають місце проблеми отримання ними українського паспорту та належних документів.

Щодо залучення дітей у збройний конфлікт

«Владою» ОРДЛО здійснюються заходи щодо залучення неповнолітніх осіб до участі в збройному конфлікті. Створюються табори та школи «патріотичного виховання», де діти отримують знання та досвід військової справи. Задokumentовані факти безпосередньої участі підлітків в діяльності збройних формувань та військових діях.

Щодо дотримання права на справедливий судовий розгляд

Існує практика застосування «судовими органами» ОРДЛО кримінально-процесуальних норм українського законодавства без врахування змін, які відбулись останніми роками, що суттєво обмежує права та свободи учасників кримінального процесу.

«Суди» ОРДЛО в своїй діяльності ретроактивно використовують т.зв. «законодавство ДНР та ЛНР», що враховуючи його загальний репресивний характер, суттєво погіршує права підсудних порівняно з діючим законодавством України.

Діяльність «військових трибуналів» на території ОРДЛО, діяльність «Верховного суду ДНР», як суду першої інстанції, є такою, що грубо нехтує правом на оскарження судових рішень. Рішення українських судів, що стосуються осіб, які перебувають на непідконтрольній території, не визнаються та не виконуються.

Відбувається обмеження права осіб на вибір захисника та належний судовий захист.

Щодо свободи пересування

Проблеми при перетині лінії зіткнення разом з дитиною за відсутністю одного з батьків, довільне тлумачення змісту та форми супровідних документів, створюють перешкоди та невизначеність для цивільних осіб, зацікавлених в переміщенні через лінію розмежування.

Введена на території ОРДЛО «комендантська година» грубо порушує права мешканців неконтрольованих територій на свободу пересування та є підставою для застосування практики незаконних покарань з боку представників НЗФ.

Щодо свободи релігії та переконань

Захоплення майна релігійних організацій, відсутність реакції та розслідування цих фактів з боку «органів влади» ОРДЛО, обмеження в проведенні релігійної діяльності, переслідування членів релігійних громад, є свідченнями триваючих грубих порушень прав людини на свободу релігійних переконань.

Щодо права на житло та інші об'єкти власності

Відбуваються порушення права приватної власності на житло відносно осіб, які залишили непідконтрольну уряду України територію, шляхом його незаконного захоплення та використання.

«Органами влади» ОРДЛО здійснюється «націоналізація» майна осіб, які звинувачені у злочинах проти «республік» або продовжують працювати в правоохоронних органах України.

Існує практика привласнення особистого майна при проведенні незаконних затримань та обшуків.

Задokumentовані випадки безпідставного вилучення автотранспортних засобів, їх перереєстрації на «державні» номери т.зв. «ЛНР» та «ДНР» та подальшого їх використання невідомими особами.

«Правоохоронні» органи ОРДЛО не в змозі забезпечити ефективне розслідування справ, пов'язаних з розбійними нападами, особливо, коли це стосується дій представників НЗФ.

Продовжується захоплення та незаконне використання майна підприємців, що здійснюють свою діяльність в ОРДЛО. З цією метою поширюється практика використання репресивної діяльності «правоохоронних» органів та механізмів податкового та іншого, що регулює господарську діяльність, «законодавства».

